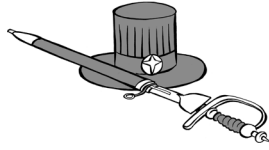

Lotta Tynkkynen

Nuorten uratavoitteet sosiaalisessa kontekstissa

Lotta Tynkkynen psykologian väitöskirja ”Adolescents’ Career Goals in Social Context” (Nuorten uratavoitteet sosiaalisessa kontekstissa) tarkastettiin Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa 22. helmikuuta 2013. Vastaväittäjänä toimi professori Bettina S. Wiese Saksasta (Institute of Psychology, RWTH Aachen University) ja kustoksena professori Katariina Salmela-Aro Jyväskylän yliopistosta.

Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten työhön ja opiskeluun liittyviä tavoitteita heidän siirtyessään peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ja edelleen työelämään ja jatko-opintoihin. Tutkimus pohjautuu kahteen suomalaiseen kyselylomakkeella kerättyyn pitkittäisaineistoon. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että vanhemmat ovat merkittävässä roolissa nuorten opinto- ja työtavoitteiden asettamisessa. Ensinnäkin, valtaosa nuorista nimesi vanhemmat uratavoitteisiin liittyviksi tukijoikseen sekä peruskoulun lopussa että myös varhaisaikuisuudessa, kun nuoret olivat jo siirtyneet jatko-opintoihin ja työelämään. Isän nimeäminen tukijaksi oli yhteydessä lukiokoulutukseen peruskoulun jälkeen. Toiseksi, nuoret, jotka kokivat saavansa vanhemmiltaan tukea uravalin-

noissaan, uskoivat muita useammin saavuttavansa tavoitteensa.

Kolmanneksi, jos nuoret uskoivat vanhempiensa toivovan lukiokoulutusta, nuoret asettivat todennäköisemmin keskimääräistä haastavampia opintotoiveita itselleen. Neljänneksi, vanhemmilla, joiden kasvatukselle oli ominaista psykologien kontrolli ja esimerkiksi syyllistämisen käyttö kasvatukseen, oli vaatimattomampia opintotoiveita lapsensa suhteen.

Tutkimuksen mukaan myös muut sosiaaliset suhteet voivat olla merkittäviä nuorten opintotavoitteiden kannalta. Nuoret, jotka nimesivät tyttö- tai poikaystävän tai opinto-ohjaajan tai opettajan uratavoitteensa tukijaksi peruskoulun lopussa, menivät todennäköisemmin ammatilliseen koulutukseen peruskoulun jälkeen. Nuorten opintotoiveissa ja pystyvyydentunteen kehityksessä oli löydettävissä erilaisia kehityspolkuja. Valtaosa piti kiinni opintotoiveestaan ja koki uratavoitteeseen liittyvän pystyvyydentunteensa korkeaksi, ja pystyvyydentunne myös vahvistui opintosiirtymien aikana. Oli kuitenkin myös ryhmiä, joissa opintotoiveet tai pystyvyydentunne heikkeni tai vahvistui siirtymän aikana.

Asiasanat: nuoret, opintosiirtymät, uratavoitteet, vanhemmat, kehityspolut

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia nuorten työhön ja opiskeluun liittyviä tavoitteita heidän käydessään läpi kaksi opintosiiirtymää: siirtymän peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ja siirtymän toisen asteen opinnoista työelämään ja jatko-opintoihin. Tutkimus pohjautuu kahteen pitkittäisaineistoon, joissa nuoria on seurattu peruskoulun yhdeksänneltä luokalta alkaen seitsemän vuoden ajan.

URATAVOITTEET KEHITYSTEHTÄVINÄ

Henkilökohtaiset tavoitteet voidaan määrittellä tulevaisuuteen suuntautuneiksi mielikuviksi siitä, mitä ihmiset tavoittelevat elämän eri alueilla (Austin & Vancouver, 1996). Tavoitteet ovat tärkeitä motivaation yksiköjä, joihin vaikuttavat sekä yksilopsykologiset että ympäristökijät (Little, Salmela-Aro & Phillips, 2007). Siirryttäessä nuoruudesta aikuisuuteen nuoret kohtaavat monia kehitystehtäviä (Havighurst, 1948), jotka voidaan käsitteellistää myös kehitystavoitteiksi (Heckhausen, Wroch & Schultz, 2010). Tutkimusten mukaan kehitystehtävien saavuttaminen on yhteydessä parempaan hyvinvointiin ja seuraavien kehitystavoitteiden saavuttamiseen tulevaisuudessa (Seiffge-Krenke & Gelhaar, 2008). Itselle sopivan uratavoitteen asettaminen, jonka päämääränä on esimerkiksi sopivan opiskelu- ja työpaikan löytäminen, on yksi tärkeimpiä nuoruuden kehitystehtäviä (Steinberg, 1999), sillä nuoruuden uravalinnat vaikuttavat usein kauttaaltaan ihmisen työuraan.

Kehitystehtävien saavuttaminen on prosessi, jota on kuvattu monissa kehityksen säätelyä selittävässä teorioissa, kuten Baltesin ja Baltesin (1990) SOC-mallissa (selection, optimization, and compensation), Heckhausenin ja kollegoiden (2010)

elämänkaariteoriassa ja Nurmen (2004) ja Salmela-Aron (2009) elämänsä motivaatiomallissa. Kaikki edellä mainitut teoriat painottavat yksilön aktiivisuuden ja oma-aloitteisuuden merkitystä tavoitteen saavuttamisessa. Lisäksi teorioissa korostetaan sitä, että tavoitetta on hyvä tarpeen mukaan myös muokata tai joskus tavoitteesta kannattaa myös kokonaan luopua, mikäli siitä tulee mahdoton tai vaikeasti saavutettava.

Kehitystehtävien saavuttamista kuvaavista teorioista tämän tutkimuksen viitekehikseksi on valittu Salmela-Aron (2009) ja Nurmen (2004) elämänsä motivaatiomalli, sillä se on kehitetty nimenomaan opintosiiirtymiä koskevien pitkittäistutkimusten pohjalta ja mallissa korostetaan sosiaalisen ympäristön yhteyttä kehitystehtävien säätelyyn. Elämänsä motivaatiomallissa oletetaan, että tavoitteen saavuttamiseen liittyy neljä prosessia: suuntaaminen, suunnistaminen (valinta), säätely ja sopeuttaminen (4S-malli) (Nurmi, 2004; Salmela-Aro, 2008; Salmela-Aro, 2009).

Mallin mukaan erilaiset yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuriset odotukset suuntaavat ja kanavoivat yksilön uratavoitteisiin liittyviä mahdollisuuksia ja rajoituksia. Keskeinen suuntaava tekijä on sosiaalinen ympäristö, kuten esimerkiksi vanhemmat ja ystävät, jotka voivat toimia esimerkkinä uratavoitteiden asettamisessa (Salmela-Aro & Little, 2007). Ihmiset kuitenkin myös itse tekevät aktiivisia valintoja kykyjensä ja arvojensa perusteella ja suunnistavat ja ohjaavat omaa elämäänsä omien tavoitteidensa avulla. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää itsesäätelykykyä, ja tavoitteeseen liittyvä säätely tapahtuu usein muiden ihmisten kanssa (Salmela-Aro & Little, 2007). Toiset ihmiset toimivat usein tukijoina ja neuvonantajina uratavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa.

Vaikka ihmiset työskentelevät saavuttaakseen tavoitteensa, kaikki ei aina mene toivotulla tavalla. Tällöin joudutaan sopeutumaan. Yksi keskeinen sopeutumiskeino on tavoitteiden muokkaaminen, ja joskus tavoitteista on myös luovuttava (Salmela-Aro, 2008).

Tutkimuksen toinen keskeinen teoreettinen viitekehys liittyy Ecclesin ja kumppaneiden odotusarvoteoriaan (1983) ja siihen liittyvään perheen sosialisatiomalliin (Jacobs & Eccles, 2000). Ecclesin teoria pyrkii selittämään opinto- ja työtavoitteiden asettamiseen liittyviä valintoja sekä valituista tavoitteista kiinnipitämistä ja niissä suoriutumista. Teoria tarkastelee sekä sosiaalisen taustan että kykyjen ja uskomusten yhteyttä uratavoitteiden valintaan. Teorian mukaan ihmiset valitsevat todennäköisesti tavoitteen, jonka saavuttamiseen uskotaan ja joka koetaan tärkeäksi.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksen ensimmäisessä osatutkimuksessa kartoitettiin, keitä nuoret nimesivät uratavoitteisiin liittyviksi tukijoikseen, missä määrin nuorten taustatekijät olivat yhteydessä tukijoiden nimeämiseen ja missä määrin tukijat olivat yhteydessä nuorten peruskoulun jälkeisiin opintovalintoihin. Toisen osatutkimuksen tavoitteena oli tarkastella vanhempien käyttämän psykologisen kontrollin yhteyttä heidän nuorta koskeviin opintotoiveisiinsa. Lisäksi tutkittiin psykologisen kontrollin yhteyttä vanhempien sosioekonomiseen asemaan ja nuoren koulumenestykseen. Kolmannessa osatutkimuksessa tutkittiin, minkälaisia kehityspolkuja oli löydettävissä nuorten opintotoiveista, kun he siirtyivät peruskoulusta toisen asteen opintoihin ja edelleen työelämään ja jatko-opintoihin. Myös kehi-

tyspolkuihin liittyvät taustatekijät ja yhteydet todelliseen opintotilanteeseen olivat kiinnostuksen kohteena. Vastaavat siirtymät olivat myös neljännen osatutkimuksen kohteena, jossa tutkittiin nuorten uratavoitteisiin liittyvän pystyvyydentunteen kehitystä ja kehityspolkuja. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös kehityspolkuihin liittyviä taustatekijöitä ja tutkittavien työ- ja opiskelutilannetta 23 vuoden iässä.

Tutkimus toteutettiin kyselylomaketutkimuksena, ja se perustui kahteen aineistoon. Ensimmäisen otoksen aineisto ($n = 858$), joka oli tutkimuksen ensisijaisena kohteena, oli peräisin FinEdu (Finnish Educational Transitions) -pitkittäistutkimuksesta (Salmela-Aro, 2003). Toisen otoksen aineisto oli peräisin Koh-ti työelämää -tutkimusprojektista ($n = 1\,034$), ja tutkimuksen ensisijaisena kohteena oli vanhempien aineisto ($n_{\text{äidit}} = 720$, $n_{\text{isät}} = 542$) (Vuori, Koivisto, Mutanen, Salmela-Aro & Jokisaari, 2008). Kyselylomakkeen eri osiot liittyivät nuorten opinto- ja työtavoitteisiin, sosiaaliseen tukeen, vanhemmuuteen, sosiaaliseen taustaan, motivaatioon ja koulumenestykseen. Tutkimus keskittyi enimmäkseen FinEdu-aineistoon. FinEdu-pitkittäistutkimuksen asetelma esitellään taulukossa 1.

Tutkimuksen kahdessa osatutkimuksessa käytettiin tilastollisena menetelmänä henkilösuuntautunutta lähestymistapaa (Muthén & Muthén, 2000). Perinteisissä tilastollisissa menetelmissä keskitytään yleensä muuttujien välisiin suhteisiin. Henkilösuuntautuneessa lähestymistavassa ollaan sen sijaan kiinnostuneita yksilöiden välisistä eroista ja erilaisista alaryhmistä, joihin yksilöt jakautuvat. Kun kehitystä tarkastellaan perinteisellä, muuttujasuuntautuneella analysointitavalla, on mahdollista havaita koko aineistossa tapahtunut keskimääräinen muutos. Tämä kuitenkin helposti peittää alleen tiedon yksilöistä,

jotka eivät kulje keskimääräistä kehityspolkua. Erilaisten alaryhmien löytäminen onkin tärkeää, jotta myös enemmistöstä poikkeavat kehityspolut tulevat näkyväksi.

TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSET

Ensimmäinen osatutkimus osoitti, että valtaosa nuorista nimesi äidin, isän tai ystävän uratavoitteeseen liittyviksi tukijoikseen sekä peruskoulun lopussa että myös varhaisaikuisuudessa, kun nuoret olivat jo siirtyneet jatko-opintoihin tai työelämään. Opettajia tai opinto-ohjaajia nimettiin tukijoiksi vain harvoin. Poika- tai tyttöystäviä nimettiin tutkimuksen edetessä yhä useammin, mutta vanhemmat säilyivät silti keskeisinä tuen lähteinä. Tutkimus osoitti lisäksi, että ne, jotka nimesivät opettajan tai tyttö- tai poikaystävän tukijakseen peruskoulun lopussa, jatkoivat todennäköisemmin ammatilliseen koulutukseen kuin lukioon. Vastaavasti isän nimeäminen tukijaksi oli yhteydessä lukiokoulutukseen siirtymiseen peruskoulun jälkeen.

Toisessa osatutkimuksessa käytet-

tiin Työterveyslaitoksen Kohti työelämää -aineistoa ja keskityttiin vanhemmilta kerättyyn aineistoon. Tutkimuksessa tarkasteltiin vähemmän huomiota saanutta vanhemmuustyyliä, jota kutsutaan psykologiseksi kontrolliksi. Perinteisesti vanhemmuustyyliä on kuvattu kahdella ulottuvuudella: käyttäytymisen kontrollilla ja lämpöisyydellä (Maccoby & Martin, 1983). Psykologisella kontrollilla tarkoitetaan syyllistämiseen ja häpäisyyden perustuvaa kontrollia, joka ehkäisee nuoren itsenäistymispyrkimyksiä (Barber & Harmon, 2002). Psykologisen kontrollin ja käyttäytymisen kontrolloinnin ero liittyy keskeisesti siihen, mitä pyritään kontrolloimaan. Käyttäytymisen kontrolloinnissa pyritään säätelemään lapsen käyttäytymistä, kun taas psykologisessa kontrollissa keskitytään kontrolloimaan lapsen psykologista maailmaa (Barber, Olsen & Shagle, 1994).

Tutkimus osoitti, että vanhempien psykologisen kontrollin käyttö oli yhteydessä sosioekonomiseen asemaan: mitä matalampi se on, sitä enemmän kontrollia käytetään. Lisäksi psykologista kontrollia käyttävät vanhemmat asettivat lapsilleen

Taulukko 1. Mittauspisteet, vastausprosentit ja nuorten opinto/työtilanne FinEdu -tutkimusaineistossa.

Mittaus 1	Mittaus 2	Mittaus 3	Mittaus 4	Mittaus 5	Mittaus 6
Tammikuu 2004	Toukokuu 2004	Tammikuu 2005	Tammikuu 2006	Kevät 2009	Kevät 2011
9.luokka	9.luokka	Toinen aste	Toinen aste	Työelämä/ jatko-opinnot	Työelämä/ jatko-opinnot
n = 707, 74 % ¹	n = 642, 67 % ¹	n = 818, 86 % ¹	n = 749, 87 % ²	n = 611, 71 % ²	n = 599, 70 % ²
Ikä = 16	Ikä = 16	Ikä = 17	Ikä = 18	Ikä = 21	Ikä = 23

¹Prosenttiosuus laskettu alkuperäisen otoksen perusteella (N = 954).

²Prosenttiosuus laskettu vastaajista, jotka tavoitettiin 1., 2., tai 3. mittauksella (N = 858).

keskimääräistä vaatimattomampia opintotoiveita ja heidän lastensa kouluaineiden keskiarvo oli matalampi. Psykologisen kontrollin käyttö selitti osittain vanhempien sosioekonomisen aseman ja vanhempien opintotoiveiden välistä yhteyttä. Lisäksi nuoren kouluaineiden keskiarvo selitti osittain psykologisen kontrollin ja vanhempien opintotoiveiden välistä yhteyttä. Vanhempien psykologisella kontrollilla ei ollut yhteyttä nuoren omiin opintotoiveisiin, kun kouluaineiden keskiarvo ja vanhempien opintotoiveet otettiin huomioon. Tulokset olivat samanlaisia isien ja äitien keskuudessa, eikä nuoren sukupuoli vaikuttanut tuloksiin.

Kolmannessa osatutkimuksessa oltti kiinnostuneita siitä, mikä on ylin tutkintotaso, jonka nuori toivoo suorittavansa, miten tämä toive muuttuu vuosien kuluessa ja minkälaisia alaryhmiä nuorten opintotoiveista on löydettävissä. Nuorten opintotoiveiden muutosta kuvasi parhaiten viisi ryhmää. Kolmessa ryhmässä opintotoiveet säilyivät samoina viiden vuoden ajan (yleisimpänä toiveena yliopisto 38 %, ammatillinen koulutus 18 %, ammattikorkeakoulu 24 %). Lisäksi esiin tuli kaksi ryhmää, joissa opintotoiveet muuttuivat vuosien aikana. Toisessa ryhmässä opintotoiveet muuttuivat akateemisesti haastavammiksi (10 %), ja vastaavasti toisessa ryhmässä opintotoiveen tasoa laskettiin (10 %). Kaiken kaikkiaan pysyvyys näytti olevan ominaista opintotoiveille, sillä 80 %:lla toiveet ylimmän suoritettavan tutkinnon tasosta säilyivät samana.

Vanhempien hyvä sosioekonominen asema, vanhempien korkeat opintotoiveet ja nuoren hyvä koulumenestys ennustivat kuulumista yliopistoon aikovien ryhmään. Ne, joilla oli korkeampi pystyvyydentunne opintotoiveen toteutumisen suhteen, asettivat haastavampia opintotoiveita. Tulokset osoittivat lisäksi, että pystyvyyden-

tunne vahvistui selvästi, kun opintotoivetta vaihdettiin akateemisesti vähemmän haastavaan. Opintotoiveen vaatavuustason madaltaminen näyttikin olevan pystyvyydentunteen kannalta hyvä muutos. Tutkittavilla, jotka muuttivat ylintä opintotoivettaan viiden vuoden aikana, ilmeni enemmän vaikeuksia suorittaa toisen asteen tutkinto loppuun.

Neljäs osatutkimus käsitteli nuorten uratavoitteeseen liittyvän pystyvyydentunteen kehitystä ja erilaisia kehityspolkuja. Suurimmalla osalla nuorista pystyvyydentunne oli lähtökohtaisesti korkea ja edelleen vahvistui heidän siirtyessään peruskoulusta jatko-opintoihin ja työelämään (78 %). Aineistosta tuli kuitenkin esiin myös alaryhmiä, joissa pystyvyydentunteen muutos oli epätasaisempaa. Osalla nuorista pystyvyydentunne oli alkuun heikko, mutta vahvistui tasaisesti seurannan aikana (9 %). Vastaavasti löytyi ryhmä, jossa pystyvyydentunne oli alkuun vahva, mutta heikentyi selvästi opintosiiirtymien aikana (6 %). Lisäksi yhdessä ryhmässä (7 %) pystyvyydentunne ensimmäisen opintosiiirtymän aikana vähentyi, mutta seuraavan siirtymän aikana taas vahvistui. Tutkimus osoitti, että hyvä koulumenestys, uratavoitteen tärkeys, vanhempien korkea sosioekonominen asema, vanhemmilta saatu tuki ja miessukupuoli ennustivat kuulumista suurimpaan ryhmään, jossa pystyvyydentunne oli jo alussa korkea ja edelleen vahvistui. Ne, joilla pystyvyydentunne heikkeni voimakkaasti, olivat viimeisellä mittauskerralla suurinta ryhmää todennäköisemmin työttömänä.

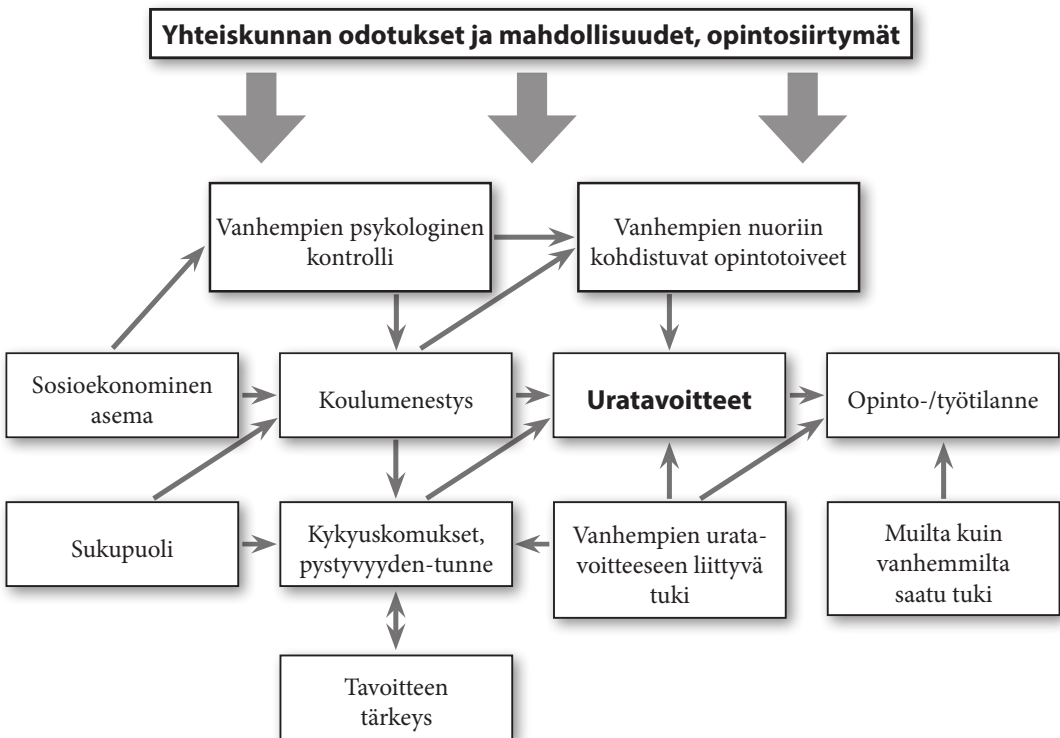
Osatutkimusten tulokset voidaan tiivistää alla olevaan kuvaan (kuvio 1). Sekä elämäntulon motivaatiomalli (Nurmi, 2004; Salmela-Aro, 2009) että Ecclesin ja muiden (1983) odotusarvoteoria auttoivat ymmärtämään nuorten uratavoitteiden saavuttamisen prosessia. Elämäntu-

lun motivaatiomalli on näkökulmaltaan laajempi ja painottaa siirtymävaiheiden merkitystä ja kulttuuristen odotusten ja sosiaalisten verkostojen roolia nuoren valinnoissa. Odotusarvoteoria sen sijaan auttoi ymmärtämään yksityiskohtaisemmin yksilön ominaisuuksien ja perhetaustan yhteisvaikutuksia nuoren uravalinnoissa.

POHDINTAA

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulokset osoittivat, että vanhemmat ovat merkittävässä roolissa nuorten opinto- ja työtavoitteiden asettamisessa. Sekä rakenteelliset tekijät, kuten vanhempien sosioekonomi-

nen asema, että psykologiset tekijät, kuten vanhemmuustyylit, vanhempien uraan liittyvät toiveet ja vanhempien antama tuki, olivat tärkeässä asemassa nuorten urapöluilla. On huomionarvoista, että vanhemmat säilyivät uratavoitteiden tukijoina varhaisaikuisuuteen saakka. Kuitenkin myös muut sosiaaliset suhteet, kuten poika- ja tyttöystävät ja opinto-ohjaajat ja opettajat olivat merkittäviä uratavoitteiden tukijoita. Opettajat ja opinto-ohjaajat mainittiin tukijoiksi kuitenkin melko harvoin. Suomalaiset nuoret näyttävätkin suunnittelevan työ- ja opintouraansa enimmäkseen kaikkein läheisimpien ihmisten kanssa. Tämä viittaa siihen, että vanhemmille pitäisi antaa tukea ja tietoa, minkä avulla he voisi-

Kuvio 1. Nuorten uratavoitteet sosiaalisessa kontekstissa: tiivistelmä tutkimuksen päätuloksista.

vat auttaa nuortaan uravalintojen tekemisessä. Myös yhteistyö vanhempien, opinto-ohjaajien ja nuorten välillä voisi olla hedelmällistä. Tulokset osoittivat lisäksi, että vanhempien uratavoitteeseen liittyvä tuki on hyödyllistä nuoren uratavoitteeseen liittyvälle pystyvyydentunteelle. Vanhempia tulisikin kannustaa tukemaan lapsiaan uratavoitteiden saavuttamisessa.

Sosiaalisen verkoston lisäksi monet yksilölliset seikat, kuten koulumenestys, sukupuoli ja pystyvyydentunne, vaikuttivat elämänkulun motivaatiomallin (Nurmi, 2004; Salmela-Aro, 2009) ja odotusarvoteorian (Eccles ym., 1983) mukaisesti uratavoitteisiin. Erityisesti koulumenestys näytti suuntaavan nuorten valintoja. Hyvin koulussa menestyvillä oli haastavia opintotoiveita ja he uskoivat saavuttavansa uratavoitteensa. Tytöt menestyivät poikia paremmin koulussa, mutta poikiin verrattuna heidän uratavoitteeseen liittyvä pystyvyydentunteensa oli alttiimpi heilailuille. Nuorten usko omiin kykyihinsä ennusti opintotoiveista kiinnipitämistä, ja mitä tärkeämpänä uratavoitetta pidettiin, sitä enemmän sen saavuttamiseen uskottiin. Suurimmalla osalla nuorista uratavoitteeseen liittyvä pystyvyydentunne oli korkea ja vahvistui siirryttäessä peruskoulusta eteenpäin. Tämä tulos viittaa siihen, että suurin osa nuorista on odotetusti sitoutunut ajankohtaiseen kehitystehtäväänsä eli itselle sopivan työ- ja opintouran etsimiseen (Salmela-Aro, 2009). Suurin osa myös näyttää löytäneen itselleen sopivan uratavoitteen, koska odotukset sen saavuttamisesta ovat suuret.

Kiintoisesti suurin osa uratavoitteeseen liittyvän pystyvyydentunteen muutoksesta tapahtui siirtymässä toisen asteen opinnoista jatko-opintoihin tai työelämään. Tämä voi liittyä siihen, että siirtymä toisen asteen opinnoista eteenpäin on erityisen haastava, sillä osa nuorista siirtyy

ensi kertaa työelämään ja osa taas pyrkii jatko-opintoihin – tässä kohtaa nuorten täytyy tutkia kykyjään ja mahdollisuuksiaan uudestaan. Koska opintosiirtymät näyttävät olevan keskeisiä kohtia nuorten motivaation kehityksessä, tulisi nuorille tarjota tukea erityisesti siirtymien aikana.

Tutkimus osoitti suomalaisnuorten opintotoiveiden vaativuustason pysyvän suurimmalla osalla samana viisi vuotta peruskoulun jälkeen. Tämä voi heijastaa ensinnäkin sitä, että suomalaisnuoret muodostavat akateemisen minäkuvansa peruskoulun loppuun mennessä ja tietävät melko hyvin, minkä tasoinen koulutus on heille sopivin. Toiseksi on mahdollista, että jatkettuaan peruskoulun jälkeen joko ammatilliseen oppilaitokseen tai lukiokoulutukseen, asettavat nuoret jatko-opintotoiveensa kulttuuristen odotusten mukaisesti. Esimerkiksi vaikka Suomessa on mahdollista hakea yliopistoon ammatikoulun jälkeen, se ei ole kovin yleistä, koska se tarkoittaa kulttuuristen odotusten mukaisen opintopolun vaihtamista kokonaan toiseksi. Opintojärjestelmä itsessään suuntaakin todennäköisesti osittain nuorten odotuksia.

Suurin osa vastaajista (72 %) tähtäsi ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkintoon 20–21 vuoden iässä. Tämä osoittaa sen, että suomalaisnuoret arvostavat koulutusta ja ovat kunnianhimoisia opintotoiveissaan. Kuitenkin vuonna 2009 vain 33 prosenttia 25–34-vuotiaista suomalaisista oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Onkin todennäköistä, että monet tutkimuksen nuorista tulevat laskemaan odotuksiaan myöhemmin. Tämä herättää kysymään, ovatko suomalaisnuoret tällä hetkellä mahdollisesti liiankin kunnianhimoisia opintotoiveissaan. Samanlaisia huolenaiheita on noussut esiin esimerkiksi Yhdysvalloissa (Reynolds, Stewart, MacDonald & Sischo, 2006). Vaikka kor-

keat odotukset ovat usein yhteydessä korkeampaan saavutustasoon, epärealistiset odotukset voivat lopulta johtaa pettymyksiin ja motivaation heikentymiseen, mikä taas saattaa vaikeuttaa sopivan työuran löytämistä. Opintojärjestelmän tulisikin olla tarpeeksi joustava ja mukautua nuorten muuttuviin tavoitteisiin. Toisaalta epärealistisiin odotuksiin olisi syytä kiinnittää huomiota jo peruskoulussa.

Tutkimuksen kahdessa osatutkimuksessa käytettiin henkilösuuntautunutta analysointitapaa, jonka avulla löydettiin enemmistöstä poikkeavia alaryhmiä sekä uratavoitteeseen liittyvän pystyvyydentunteen kehityksessä että opintotoiveiden pysyvyydessä. Nämä alaryhmät olivat yhteydessä moniin yksilötekijöihin, kuten koulumenestykseen, mutta myös sosiaalinen ympäristö, kuten vanhemmilta saatu tuki, ennusti eri alaryhmiin kuulumista. Tutkimus osoitti, että henkilösuuntautuneet menetelmät ovat hyödyllisiä tutkittaessa nuorten kehitystä, sillä monenlaiset kehityspolut, sekä lineaariset että epälineaariset, ovat mahdollisia siirryttäessä nuoruudesta varhaisaikuisuuteen.

Kirjoittajatiedot:

Lotta Tynkkynen (PsT, VTM) toimii tällä hetkellä sairaalapsykologina ensipsykoosiasastolla Auroran psykiatrisessa sairaalassa.

LÄHTEET

Austin, J. & Vancouver, J. (1996). Goal constructs in psychology: Structure, process, and content. *Psychological Bulletin*, 120, 338–375.

Baltes, P.B. & Baltes, M.M. (1990). Psychological perspectives on successful aging: The model of selective optimization with compensation. Teoksessa P.B. Baltes & M.M. Baltes (toim.), *Successful aging: Perspectives from the behavioral sciences*, 1–34. New York:

Cambridge University Press.

Barber, B.K. & Harmon, E. L. (2002). *Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents*. Washington, DC: American Psychological Associations.

Barber, B.K., Olsen, J.E. & Shagle, S.C. (1994). Associations between parental psychological and behavioural control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120–1136.

Eccles, J.S., Adler, T.F., Futterman, R., Goff, S.B., Kaczala, C.M., Meece, J.L. & Midgley, C. (1983). Expectancies, values, and academic behaviors. Teoksessa J.T. Spence (toim.), *Achievement and achievement motivation*, 75–146. San Francisco, CA: W.H. Freeman.

Havighurst, R.J. (1948). *Developmental Tasks and Education*. New York: Longman.

Heckhausen, J., Wrosch, C. & Schulz, R. (2010). A motivational theory of life-span development. *Psychological Review*, 117, 32–60.

Jacobs, J.E. & Eccles, J.S. (2000). Parents, task values, and real-life achievement-related choices. Teoksessa A. Wigfield & J.S. Eccles (toim.), *Development of achievement motivation*, 405–439. San Diego, CA: Academic Press.

Little, B., Salmela-Aro, K. & Phillips, S. (2007). *Personal project pursuit: Goals, action and human flourishing*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent – child interaction. Teoksessa P.H. Mussen (sarjan toim.) & Hetherington, E.M. (volyymin toim.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development*, 1–101. (4. painos.). New York: Wiley.

Muthén, B. & Muthén, L. (2000). Integrating person-centered and variable-centered analysis: Growth mixture modeling with latent trajectory classes. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 24, 882–891.

Nurmi, J.-E. (2004). Socialization and self-development: Channeling, selection, adjustment and reflection. Teoksessa R.

- Lerner & L. Steinberg (toim.), *Handbook of adolescent psychology*, 85–124. New York: Wiley.
- Reynolds, J., Stewart, M., MacDonald, R. & Sischo, L. (2000). Have adolescents become too ambitious? High school seniors' educational and occupational plans, 1976 to 2000. *Social Problems*, 53, 186–206.
- Salmela-Aro, K. (2003). *Finnish Educational Transitions Studies* (ongoing). University of Helsinki and University of Jyväskylä, Finland. <http://www.helsinki.fi/collegium/english/projects/finedu/finedu.htm>
- Salmela-Aro, K. (2008). Motivaatio ja hyvinvointi elämän siirtymissä. *Psykologia*, 5, 374–379.
- Salmela-Aro, K. (2009). Personal goals and well-being during critical life transitions: The four C's—Channelling, choice, co-agency and compensation. *Advances in Life Course Research*, 14, 63–73.
- Salmela-Aro, K. & Little, B. (2007). Mine, yours, ours and other's: Relational aspects of project pursuit. Teoksessa B.R. Little, K. Salmela-Aro & S.D. Phillips (toim.), *Personal project pursuit: Goals, action and human flourishing*, 199–220. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Seiffge-Krenke, I. & Gelhaar, T. (2008). Does successful attainment of developmental tasks lead to happiness and success in later developmental tasks? A test of Havighurst's (1948) theses. *Journal of Adolescence*, 31, 33–52.
- Steinberg, L. (1999). *Adolescence*. (5. painos.) Boston McGraw-Hill.
- Vuori, J., Koivisto, P., Mutanen, P., Salmela-Aro, K. & Jokisaari, M. (2008). Towards working life: Effects of an intervention on mental health and transition to post-basic education. *Journal of Vocational Behavior*, 75, 237–238.